

Àrab o amazigh?

M. Dolors Areny i Cirilo

Girona, 21/11/2002

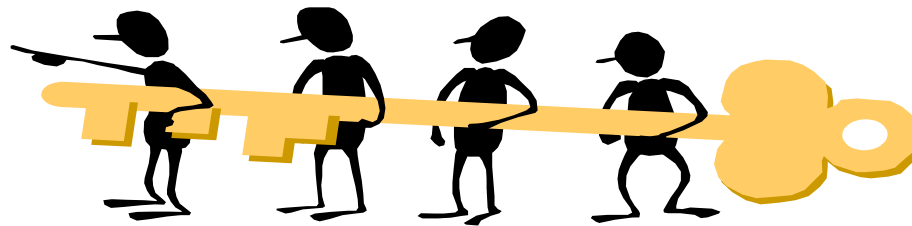
Significat

- "Quan Jo faig servir un mot - digué Humpty Dumpty en un to una mica despectiu - vol dir exactament allò que vull que signifiqui; ni més, ni menys.
- El problema és - digué Alícia - si vos podeu arribar a fer que els mots signifiquin coses tan diferents.
- El problema - digué Humpty Dumpty - és de saber qui mana. S'ha acabat."

Lewis Carroll, Through the Looking Glass.

Presentació

Aquesta comunicació forma part dels resultats d'una investigació *en l'acció*, que tenia com a finalitat avançar en la comprensió del fenomen multicultural.

CONTEXT: Col·legi Santa Caterina de Siena, de Vic.
Centre EP que acull un 31% d'alumnes magribins.

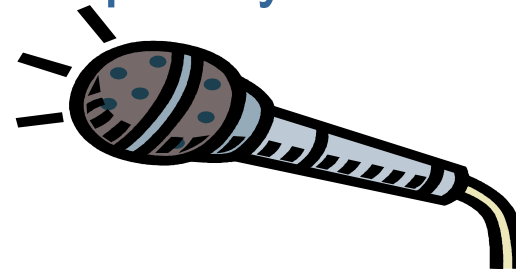
Es va dur a terme el curs 2000/01 gràcies a una llicència per estudis concedida pel Dep. d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.

Intervenció en les aules

❖ Anàlisi de la situació sociolingüística dels grups d'alumnes de CS de primària.

OBJECTIU: Conèixer els usos lingüístics interpersonals, a casa i a l'escola.

MOSTRA: 43 alumnes, 16 dels quals pertanyen al col·lectiu magribí.

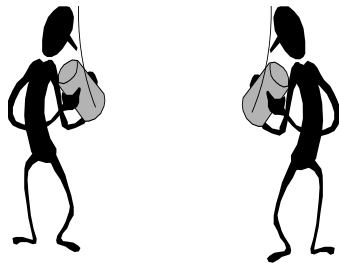
Al llarg de la comunicació...

- ❖ Explicaré les dificultats de comunicació sorgides durant el procés de generació/interpretació de les dades sociolingüístiques dels alumnes magribins.
- ❖ Plantejaré alguns temes emergents sorgits durant el procés de la recerca
- ❖ Comunicaré les conclusions.
- ❖ Presentaré una activitat educativa amb la intenció de fer un apropament a la llengua amazigh.

El comportament lingüístic dels alumnes: les enquestes

“Parlem-ne 1”

Per conèixer el comportament lingüístic adoptat amb cadascun dels membres familiars.

“Parlem-ne 2”

Per conèixer els usos lingüístics interpersonals establerts amb cadascun dels companys/es del grup, a l'aula i al pati.

Parlem-ne!

A casa meva...

amb la mare, parlo en català...

sempre sovint alguna vegada mai

amb el pare, parlo en català...

sempre sovint alguna vegada mai

amb els meus germans i germanes, parlo en català...

(nom).....sempre sovint alguna vegada mai

(nom).....sempre sovint alguna vegada mai

**amb els altres familiars que conviuen amb mi, (avis, oncles,.....),
parlo en català...**

(noms).....sempre sovint alguna vegada mai

Si a casa teva parles àrab, berber, o alguna altra llengua diferent del català i del castellà...

Parlem-ne!

Quina llengua, o quines llengües, parles a casa teva?

amb la mare,

parlo ensempre sovint alguna vegada mai

amb el pare,

parlo ensempre sovint alguna vegada mai

amb els meus germans i germanes, parlo en

(nom).....sempre sovint alguna vegada mai

amb alguns familiars que conviuen amb mi: (avis, oncles,.....)

parlo ensempre sovint alguna vegada mai

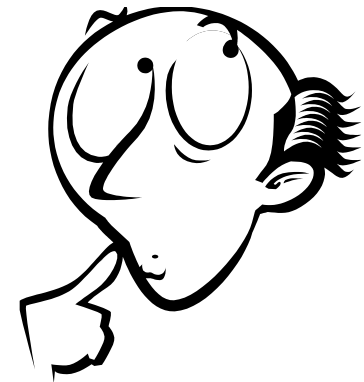
Confusions semàntiques entorn a...

- ❖ La distinció entre els membres familiars que viuen a la llar i els que viuen fora.
- ❖ El significat de les etiquetes “sovint” i “alguna vegada”.
- ❖ La distinció entre freqüència de relació i freqüència d’ús de la llengua.
- ❖ La diferenciació entre la llengua catalana i la llengua castellana.
- ❖ El nom de la seva llengua d’ús familiar.

Preocupació

Els alumnes nouvinguts a Catalunya pertanyents al col·lectiu magribí, mostren tenir dificultat per diferenciar la llengua catalana de la llengua castellana.

Entrevista amb Ahmed (fragments)

E: Hi ha alguna germana amb qui parles “castellà”?

A: La Jasmina.

E: Com diríem que li parles castellà a la Jasmina. Alguna vegada?

(...)

E: Normalment li parles marroquí, però alguna vegada li parles castellà, si? (assenteix), però català mai.

A: A vegades català, castellà.

E: Si. Tu saps la diferència entre el català i el castellà?

A: Català, jo només sé.

E: (...) Per exemple, a la Jasmina quines coses li dius? Digues-me alguna cosa que li dius, i com li dius.

A: (se'n riu) No sé... “Jasmina, anem a jugar?”

E: I li dius així, en català. I no li dius “Jasmina vamos a jugar?”. Li dius així, o no?

A: No. “Anem a jugar”

E: Ah!. Dons així tu el que li parles a la Jasmina és català... (...)

E: Veus la diferència entre el català i el castellà?. Tens algun amic a la classe a qui parlis en castellà?

A: No. Jo no en sé de castellà.

Temes emergents

- ❖ El mètode utilitzat per a l'ensenyament de les dues llengües oficials de Catalunya pot ser la causa d'aquestes confusions?.
- ❖ En un país on conviuen dues llengües en contacte, cal adaptar les formes i els mètodes d'ensenyament de la llengua a la realitat sociolingüística dels alumnes estrangers?

Preocupació

Els nois i noies magribins d'aquestes edats no saben distingir quina és la seva llengua d'ús familiar, o en desconeixen el nom.

Entrevista amb Souhal (fragments)

E: Aquí dius que parles àrab: “Amb la meva mare parlo àrab”. Alguna vegada parles àrab?, O sempre?

S: Sempre, sempre, però, alguna vegada català

E: I quines coses li dius en català a la mare?

S: Quan diu que li expliqui coses del col·legi...

E: (...) I amb el pare també? (assenteix). Quan li expliques coses de l'escola, oi? (assenteix). I, en canvi, d'àrab doncs, en parles normalment. Sempre, no?. O com?. Sovint?. O tú que diries?

S: Quasi bé no en sé d'àrab.

E: Ah! Que tu quasi bé no en saps d'àrab! (...) Quan no saps com dir les coses en àrab, llavors fas servir el català, no?. (...)

Parlem de la llengua que fa servir amb els germans/es...

E: I amb en Munir i en Najim que et sembla que parles, més àrab que català?.

S: Més àrab que català. (...) . Parlo català i marroquí.

E: Parles les dues coses. I què parles més amb ells?

S: Marroquí.

Temes emergents

- ❖ Desconeixen el nom de la seva llengua familiar?
- ❖ Les confusions sobre la pròpia llengua, poden ser per causa d'un desarrelament dels seus orígens, o és un fenomen comú de la societat originària?
- ❖ Des de l'òptica psicolingüística, quin tractament hauria de tenir la llengua principal d'aquests nois i noies, en l'aprenentatge d'una segona llengua?
- ❖ En el cas d'aquests alumnes, quin paper juga l'àrab estàndard en l'aprenentatge de segones llengües?

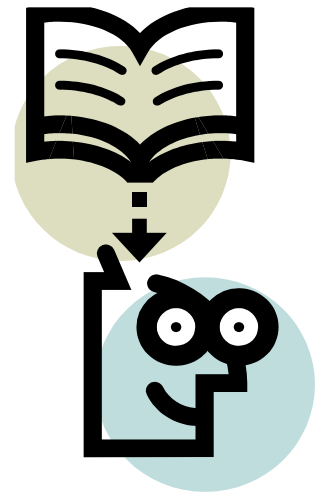
Indagacions simultànies

- ❖ Entrevistes amb informants clau.
- ❖ Aplicació de les enquestes “Parlem-ne 2” per conèixer la llengua que parlen amb cadascun dels companys/es de l’escola.
- ❖ Noves entrevistes individuals o en petit grup

Suggeriment d'un mediador cultural magribí

En lloc d'interrogar els alumnes sobre si a casa parlen àrab o berber, preguntar-los directament si a casa seva parlen *amazigh*, o indagar quina variant d'aquesta llengua fan servir: *tamazight*, o *tarifit*..

1a. entrevista amb Ouafaa i Ouahiba (fragments)

E: (a la Ouahiba) A casa teva normalment parleu...Què parleu?.

Ouahiba: Marroquí

E: *Marroquí* no és cap llengua... (n'havíem parlat abans)

Ouahiba: Àrab

E: Àrab o berber? (riuen). Oh! A veure... És diferent... (a la Ouahiba). Tu que creus?
Tu a casa teva què parles?. (...)

Ouahiba: Vale. "Bueno", jo *àrab*. (la Ouafaa fa un gest de desaprovació).

E: Àrab o berber? (responen les dues alhora)

Ouahiba: Àrab Ouafaa: Berber

E: (a la Ouafaa) No parleu la mateixa llengua a casa teva que a casa d'ella?

Ouafaa: Si, ella també parla, però no sap com...

Ouahiba: No...jo àrab.

E: A veure, vosaltres dues, entre vosaltres, alguna vegada parleu *àrab* o *berber*?
(assenteixen les dues alhora). Us enteneu, doncs, per tant... parleu la mateixa llengua. Però tu (a la Ouahiba)... la llengua que parles amb ella no és la mateixa que parles amb els teus pares?.

Ouahiba: No.(...)

No es posen d'acord i quedem que en parlaran amb els seus pares.

2a. entrevista amb Ouafaa i Ouahiba (fragments)

E: Heu parlat amb els pares? (assenteixen). A veure Ouafaa, a tu què t'han dit ?
Quina és la llengua que...

Ouafaa: Tamazight (...)

E: Tu m'havies dit que us ensenyaven berber a la mesquita (assenteix). I què t'han dit a casa d'això?.

Ouafaa: Que si. **Ouahiba:** Si. A mi si.

E: Si?. Però és una altra llengua la que aprens a la mesquita?

Ouafaa: És una altra llengua. (assenteixen les dues alhora)

E: Doncs aleshores serà l'àrab, no?

Ouafaa: Si, això. (...)

E: Els nens i nenes magribins de la vostra classe, tots parlen la mateixa llengua?

Ouafaa i Ouahiba: Noooo! (...)

Ouafaa: Parlen berber.

E: Berber? El tamazight és berber... **Ouafaa:** La Majda ha dit que parla berber.

E: És que hi ha una altra llengua berber que es diu "tarifit"

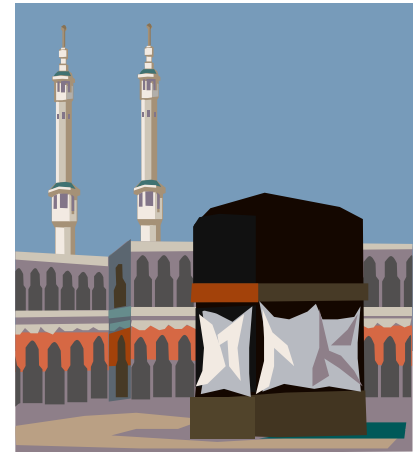
Ouafaa i Ouahiba: Tarifit! . Si, tarifit. Si!

E: I els companys que parlen una llengua diferent que vosaltres són la Majda...

Ouafaa i Ouahiba: (les dues alhora) I el Souhal.

Informació oficial de la societat originària.

- ❖ Es remarca la complexitat lingüística del Marroc.
- ❖ Es confirma que les confusions sobre el nom de la llengua d'ús familiar, és un fenomen comú en la societat d'origen.

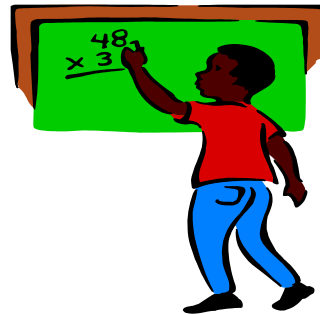
Algunes opinions d'Ignasi Vila

- ❖ Un programa d'educació bilingüe ha de considerar les característiques de la llengua familiar dels alumnes.
- ❖ L'educador ha de poder entendre la llengua de l'aprenent, condició indispensable en un programa de bilingüisme additiu.
- ❖ En el cas d'aquests alumnes, el domini de la llengua amazigh tindria *efecte facilitador* sobre el domini del català, i també del castellà.
- ❖ Cal estudiar fórmules de col·laboració amb els col·lectius que vetllen per la supervivència de la llengua amazigh.

i a més, confirma que...

- ❖ Durant el procés d'aprenentatge d'una segona llengua, s'estableix interacció entre la competència lingüística que té l'individu en *la seva llengua materna* i cadascuna de les llengües apreses en segon lloc.
- ❖ Així doncs, des del punt de vista psicolingüístic, la llengua àrab no intervé directament en el procés d'aprenentatge del català d'aquests nois i noies; manté únicament la funció de llengua estrangera.

Classificació de les respostes dels alumnes magribins

1. Per raó de la llengua d'ús familiar:

- *Castellà*, amb una presència significativa de l'amazigh i/o l'àrab.
- *Amazigh*

2. Segons si són nascuts o no a Catalunya, i d'acord amb el temps d'escolarització en català.

- nascuts a Catalunya
- nascuts al Marroc, escolaritzats des dels primers cicles educatius a Catalunya.
- nascuts al Marroc, incorporats tardanament al sistema educatiu català

Resultats de la indagació: la llengua que parlen amb els seus pares

- ❖ No hi ha cap alumne que parli l'àrab en el seu àmbit familiar.
- ❖ Hi ha dos alumnes que parlen sempre castellà amb els seus pares.
- ❖ La llengua d'ús familiar de la major part d'aquests alumnes és l'amazigh.

Resultats de la indagació: comportament lingüístic a la llar

- ❖ No existeix un comportament monolingüe en aquestes llars, contràriament als hàbits que es van constatar en les famílies autòctones que tenen el castellà com a llengua d'ús familiar.
- ❖ S'observa una gran diversitat d'usos lingüístics interpersonals i, en tots els casos, hi ha una evolució favorable en l'ús del català.
- ❖ No s'ha pogut observar que la condició de *nascut a Catalunya* sigui un element que afavoreixi aquesta evolució.
- ❖ L'escolarització dels germans/es dels alumnes a l'educació primària esdevé un factor decisiu en el progrés de l'ús familiar del català.

Resultats de la indagació: comportament lingüístic a l'escola

Amb els companys que *no* pertanyen al seu grup cultural:

- ❖ Tendeixen a fer un ús exclusiu i/o predominant del català per parlar amb els alumnes de llengua familiar catalana i amb els bilingües familiars.
- ❖ Amb els companys/es de llengua familiar castellana, la freqüència d'ús del castellà tendeix a créixer a mesura que augmenta el temps de residència a Catalunya o d'integració a la societat catalana.

Per parlar entre ells...

- ❖ En tots els casos, tendeixen a fer un ús predominant del català.
- ❖ L'ús del castellà queda reduït a un ús ocasional.
- ❖ L'amazigh també s'utilitza de manera ocasional.

I finalment...

La freqüència d'ús del català adoptada per **tots** els alumnes magribins, sigui quina sigui la llengua d'ús familiar dels interlocutors, és *sensiblement superior* a l'ús que en fan els alumnes de llengua familiar castellana, nascuts a Catalunya.

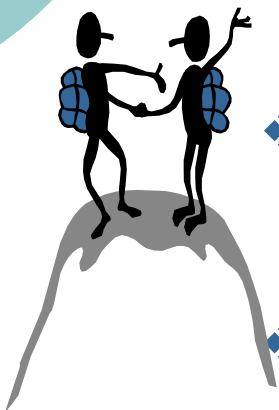

Conclusions i suggeriments

- ❖ Des d'un punt de vista psicolingüístic, no té cap sentit utilitzar materials didàctics bilingües català-arab
- ❖ Cal incorporar educadors parlants de la llengua amazigh a l'escola primària.
- ❖ Suggerixo elaborar materials didàctics audiovisuals en català-amazigh adreçats a aquests alumnes, i també a la resta del grup, per tal de promoure actituds interculturals.

i... tenint en compte que a la nostra societat hi conviuen dues llengües en contacte, caldria...

- ❖ Plantejar una acció educacional per promoure un canvi en els hàbits lingüístics dels nois i noies autòctons que afavoreixi l'ús del català, sigui quina sigui la llengua familiar de l'interlocutor.
- ❖ Repensar els mètodes i formes d'ensenyament de la llengua, adreçats als alumnes magribins.
- ❖ Contemplar el tractament acadèmic del català i del castellà des de l'inici de l'escolaritat dels alumnes estrangers d'incorporació tardana.

Orientar la sedimentació col·lectiva dels coneixements

Objectiu:

Fer més tangible la llengua al·lògena, com a mesura per compartir aquesta diferència.

“La consciència reté tan sols una petita part del conjunt de les experiències humanes. Les experiències que són retingudes es sedimenten, és a dir, quallen a la memòria com a entitats que hom pot reconèixer i recordar”

Berger i Luckmann, 1966.

Quines llengües parlem a casa nostra?

català, castellà, amazigh i àrab

Parlem-ne!

nen

nena

Endevina on ho diuen així i indica-ho amb fletxes:

xiquet

al·lot

nin

ILLES BALEARS

CATALUNYA NORD

PAÍS VALENCIÀ

xiqueta

al·lota

nina

Hi ha diferents maneres de parlar la llengua amazigh.
La llengua àrab també té diferents parlars.

nen

ahanjer

ahamouch

shir

weled

nena

tahanjer

tahamouchnt

shira

vent

TAMAZIGH

TARIFIT

ÀRAB parlat a Algèria

ÀRAB que s'aprèn a l'escola

ÀRAB escrit